

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

ΤΟ ΝΗΣΙ
ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ
ΗΜΕΡΑΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: L' ISOLA DEL GIORNO PRIMA
Από τις Εκδόσεις RCS Libri S.p.A., Μιλάνο 1994
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το νησί της προηγούμενης ημέρας**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Umberto Eco
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Έφη Καλλιφατίδη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Παναγιώτης Τσιαμούρας
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Τασούλα Μανταίου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Πορτολάνος Ιουστινιάνι της θάλασσας του Νότου
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Polystudio
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνια Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Άγγελος Ελεύθερος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Α. Σαλτοριάδης & ΥΙΟΙ Ο.Ε.

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 1994-2010
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Οκτώβριος 2004
Δεύτερη έκδοση: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Φεβρουάριος 2012

ISBN 978-960-496-514-4

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

*Μετάφραση:
Έφη Καλλιφατίδη*

Είναι ο Ειρηνικός Ωκεανός το σπίτι μου;

JOHN DONNE

Hymne to God my God

Μωρός! Σε ποιον μιλώ; Δυστυχισμένος! Τι προσπαθώ;

Λέω τον πόνο μου

στην άλογη ακτή,

στη βουβή πέτρα,

στον κουφό άνεμο...

Αλίμονο, άλλο δε μου απαντά

παρά το μουρμουρητό των κυμάτων!

GIOVAN BATTISTA MARINO

“Eco”, *La Lira*, XIX

1

«Δάφνη»

«Κι όμως περηφανεύομαι για τον εξευτελισμό μου, κι αφού καταδικάστηκα σ' αυτό το προνόμιο, σχεδόν απολαμβάνω μιαν αποκρουστική σωτηρία: είμαι από καταβολής κόσμου, πιστεύω, το μόνο πλάσμα του είδους μας που ναυάγησε σ' ένα εγκαταλειμμένο πλοίο».

Ετσι λέει, με αμετανόητη επιτήδευση, ο Ρομπέρτο ντε λα Γκριβ, πιθανότατα κάπου μέσα στον Ιούλιο ή τον Αύγουστο του 1643.

Πόσες μέρες περιπλανιόταν στα κύματα δεμένος σε μία σανίδα, μπρούμυτα τη μέρα για να μην τον τυφλώνει ο ήλιος, με το λαιμό αφύσικα τεντωμένο για να μην πίνει νερό, με την αρμύρα να τον καίει και τον πυρετό να τον ψήνει; Οι επιστολές δεν το λένε και σ' αφήνουν να σκεφτείς πως όλα κράτησαν μία αιωνιότητα, μα δεν θα πρέπει να ήταν πάνω από δυο μέρες, αλλιώς δεν θα μπορούσε να επιζήσει κάτω από το μαστίγιο του Φοίβου (όπως ευφάνταστα παραπονιέται) – ένα πλάσμα τόσο ανήμπορο όσο περιγράφει, ένα ζώο νυκτόβιο από μία φυσική του αναπηρία.

Δεν ήταν σε θέση να έχει την αίσθηση του χρόνου, αλλά νομίζω ότι η θάλασσα θα πρέπει να καταλάγιασε αμέσως μετά τη θύελλα που τον άρπαξε από το κατάστρωμα του «Αμαρυλλίς», κι εκείνη η σχεδία που του 'φτιαξε στα μέτρα του ο ναυτικός τον οδήγησε σπρωγμένη από τους αληγείς σ' ένα πέλαγος γαλήνιο, μια εποχή που στα νότια του ισημερινού ήταν ένας γλυκύτατος χειμώνας, και δεν έκανε παρά μερικά μίλια μόνον, ώσπου τα ρεύματα την έφεραν στον όρμο.

Ήταν νύχτα, είχε αποκοιμηθεί και δεν κατάλαβε ότι πλησίαζε στο πλοίο, έως τη στιγμή όπου μ' ένα τράνταγμα η σχεδία χτύπησε πάνω στην πλώρη τού «Δάφνη».

Και μόλις –στο φως της πανσελήνου– αντιλήφθηκε ότι έπλεε κάτω από ένα μπομπρέσο, δίπλα στη μάσκα, απ' όπου κρεμόταν μια σκοινένια σκάλα, όχι μακριά από την αλυσίδα της άγκυρας (η σκάλα του Ιακώβ, θα έλεγε ο πατήρ Κασπάρ!), ξαναβρήκε αμέσως το κουράγιο του. Θα πρέπει να ήταν η δύναμη της απόγνωσης: λογάριασε αν του 'μενε πια ανάσα για να ουρλιάξει (μα το λαρύγγι του ήταν μια ξερή φωτιά) ή για να λευτερωθεί από τα σκοινιά που τον είχαν σημαδέψει με μελανές αυλακιές και να δοκιμάσει ν' ανέβει. Φαίνεται ότι τέτοιες στιγμές ο ετοιμοθάνατος γίνεται Ηρακλής που πνίγει τα φίδια στην κούνια του. Ο Ρομπέρτο περιγράφει το γεγονός πολύ συγκεχυμένα, αλλά θα πρέπει να δεχτούμε ότι, αφού βρέθηκε στη μάσκα, κατάφερε με κάποιον τρόπο ν' αρπαχτεί από τη σκάλα. Πιθανόν ν' ανέβηκε σιγά σιγά, αγκομαχώντας σε κάθε βήμα, να σωριάστηκε πάνω από το παραπέτο, να σύρθηκε πάνω στα παλαμάρια, να βρήκε ανοιχτή την πόρτα του καμπουινιού... Και το ένστικτο θα πρέπει να τον έκανε ν' αγγίξει στα σκοτεινά εκείνο το βαρέλι και να στηριχτεί στο χείλος του για να βρει ένα κύπελλο δεμένο με μία αλυσιδίτσα. Και ήπιε όσο μπορούσε, καταρρέοντας στη συνέχεια χορτάτος, ίσως κυριολεκτικά, μιας κι εκείνο το νερό θα πρέπει να είχε ένα σωρό πνιγμένα έντομα και να του πρόσφερε τροφή και πιτό μαζί.

Θα πρέπει να κοιμήθηκε είκοσι τέσσερις ώρες, είναι λογικό, αφού ξύπνησε και ήταν νύχτα, αλλά ένιωθε ξαναγεννημένος. Επομένως ήταν πάλι νύχτα και όχι ακόμα νύχτα.

Εκείνος νόμισε ότι ήταν ακόμα νύχτα, γιατί, αν είχε περάσει μία ολόκληρη μέρα, κάποιος θα τον είχε βρει. Το φεγγαρόφωτο που έμπαινε από τη γέφυρα φώτιζε το χώρο· ένα μέρος του χρησίμευε για μαγειρείο του πλοίου, με τη χύτρα να κρέμεται πάνω από το φούρνο.

Υπήρχαν δύο πόρτες, μία προς το μπομπρέσο και μία προς τη γέφυρα. Πλησίασε στη δεύτερη, βλέποντας, σαν να ήταν μέρα, τα τακτοποιημένα караβόσκοινα, τον αργάτη, τα κατάρτια με τα πανιά μαζεμένα, μερικά κανόνια στα πλευρά και το περίγραμμα της πρύμνης. Είχε κάνει θόρυβο, αλλά δεν του απάντησε ψυχή. Πλησίασε στα πλευρά του πλοίου, και από τα δεξιά διέκρινε, σ' ένα μίλι απόσταση περίπου, τον όγκο του Νησιού με τις φοινικιές της ακτής να αναδεύονται από το αεράκι.

Η γη σχημάτιζε μιαν αγκαλιά αμμουδιάς που άσπριζε μες στο χλωμό σκοτάδι. Όπως συμβαίνει όμως σε κάθε ναυαγό, ο Ρομπέρτο δεν ήξερε αν ήταν νησί ή ήπειρος.

Πλησίασε τρεκλίζοντας έως το απέναντι παραπέτο και διέκρινε –τούτη τη φορά μακριά, σχεδόν στη γραμμή του ορίζοντα– τις κορυφές ενός άλλου όγκου, που κι αυτός κατέληγε σε δύο ακρωτήρια. Όλα τ' άλλα θάλασσα, έτσι που να δημιουργείται η εντύπωση ότι το καράβι είχε αράξει σ' έναν όρμο μπαίνοντας από ένα πλατύ κανάλι που χώριζε τις δυο άκρες του. Ο Ρομπέρτο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, αν δεν ήταν δύο νησιά, σίγουρα ήταν ένα, που έβλεπε προς μία ξηρά πιο μεγάλη. Δεν νομίζω να έκανε άλλες εικασίες, αφού ποτέ δεν είχε δει κόλπους τόσο τεράστιους, που να κάνουν όποιον βρισκόταν ανάμεσά τους να νομίζει ότι έχει απέναντί του δύο δίδυμες στεριές. Έτσι, από άγνοια των αχανών ηπείρων, έκανε διάνα.

Κελεπούρι για ένα ναυαγό: να πατάει σε σταθερό έδαφος και

να 'χει τη στεριά δυο βήματα παραπέρα. Μα ο Ρομπέρτο δεν ήξερε κολύμπι, και σε λίγο θα ανακάλυπτε ότι στο πλοίο δεν υπήρχε καμία ναυαγοσωστική λέμβος, ενώ στο μεταξύ το ρεύμα είχε παρασύρει τη σανίδα που τον είχε φέρει έως εκεί. Έτσι, η ανακούφισή του που γλίτωσε από το θάνατο συνοδεύτηκε απ' τον τρόπο εκείνης της τριπλής μοναξιάς: της θάλασσας, του κοντινού Νησιού και του πλοίου. Έι, από το καράβι, θα πρέπει να δοκίμασε να φωνάξει σε όλες τις γλώσσες που ήξερε, ανακαλύπτοντας ότι ήταν ανήμπορος να βγάλει λέξη. Σιωπή. Λες και στο καράβι ήταν όλοι νεκροί. Και ποτέ δεν εκφράστηκε – αυτός ο τόσο γενναιόδωρος στις παρομοιώσεις – τόσο κυριολεκτικά. Ή σχεδόν – μα γι' αυτό το σχεδόν θα 'θελα να μιλήσω και δεν ξέρω από πού να ξεκινήσω.

Ωστόσο, ξεκίνησα κιόλας. Ένας άνθρωπος παραδέρνει εξουθενωμένος στον ωκεανό και τα μεγαλόκαρδα νερά τον ρίχνουν σ' ένα καράβι που φαίνεται εγκαταλειμμένο. Έρημο, σάμπως το πλήρωμα μόλις να το παράτησε, γιατί ο Ρομπέρτο γυρίζει με κόπο στο μαγειρείο και βρίσκει μία λάμπα κι ένα τσακμάκι, σαν να το άφησε εκεί ο μάγειρας προτού πάει για ύπνο. Δίπλα στο φουγάρο όμως υπάρχουν δύο κουκέτες, η μία πάνω από την άλλη, άδειες. Ο Ρομπέρτο ανάβει τη λάμπα, κοιτάζει γύρω του και βρίσκει κάμποσα τρόφιμα: παστά ψάρια και γαλέτα, που μόλις άρχισε να πρασινίζει από την υγρασία – αρκεί να την ξύσει με το μαχαίρι και θα 'ναι μια χαρά. Το ψάρι είναι λύσσα, μα είχε μπόλικο νερό.

Θα πρέπει να βρήκε γρήγορα τις δυνάμεις του ή να τις είχε ήδη όταν έγραφε για όλα αυτά, γιατί ασχολείται εκτενώς – λογιότατος – με τις απολαύσεις του γεύματός του. Ποτέ ο Όλυμπος δεν γνώρισε ισάξιο στα τραπέζια του, γλυκιά αμβροσία για μένα από τον απύθμενο πόντο, το τέρας που ο θάνατός του γίνεται ζωή μου... Ωστόσο, να τι γράφει ο Ρομπέρτο στη δέσποινα των λογισμών του:

Ήλπε της σκοτεινιάς μου, φως της νύχτας μου,

γιατί οι ουρανοί δεν με τσάκισαν σ' εκείνη τη θύελλα που εξαπέλυσαν με τόση μανία; Γιατί έσωσαν από την αδηφάγο θάλασσα τούτο το κορμί, αφού σ' αυτή τη γλίσχρα ερημιά, την όλο και πιο ζοφερή, έμελλε να ναυαγήσει οικτρά η ψυχή μου;

Ίσως, αν ο φιλεύσπλαχνος ουρανός δεν μου στείλει βοήθεια, εσείς να μη διαβάσετε ποτέ την επιστολή που τώρα σας γράφω, και σαν πυρσός αναμμένος από τη λάμψη αυτών των θαλασσών να σβήσω από τα μάτια σας, όπως μία Σελήνη η οποία, αφού απόλαυσε, αλίμονο, πολύ το φως του Ήλιου της, καθώς σιγά σιγά ολοκληρώνει το ταξίδι της πέρα από την έσχατη καμπύλη του πλανήτη μας χωρίς τη βοήθεια της λάμψης του κυρίαρχου άστρου της, στην αρχή λεπταίνει σαν το δρεπάνι που της κόβει τη ζωή, κι ύστερα, λυχνάρι όλο και πιο αδύναμο, διαλύεται ολότελα μες στον απέραντο ανοιχτογάλανο θόλο, όπου η πολυμήχανη φύση φτιάχνει ηρωικά σύμβολα και μυστηριώδη εμβλήματα των μυστικών της. Χαμένος για πάντα από το βλέμμα σας, είμαι τυφλός γιατί δεν με βλέπετε, άλαλος γιατί δεν μου μιλάτε, αμνήμων γιατί δεν με θυμάστε.

Μονάχα ζω, φλογερό σκοτάδι και φλόγα σκοτεινή, άπιαστο φάντασμα που η ψυχή μου, μένοντας αναλλοίωτη μες στην αντίξοη αυτή πάλη των αντιθέτων, θα 'θελε να προσφέρει στη δική σας. Σώος σ' αυτό τον ξύλινο βράχο, σ' αυτό το ασταθές οχυρό, δέσμιος της θάλασσας που με προστατεύει από τη θάλασσα, τιμωρημένος από την ευσπλαχνία των ουρανών, κρυμμένος σ' αυτή τη βαθιά σαρκοφάγο, την ανοιχτή σ' όλους τους ήλιους, σ' αυτό τον υπόγειο αιθέρα, σ' αυτή την απόρθητη φυλακή που από κάθε πλευρά της μου προσφέρει την απόδραση, δεν ελπίζω ότι κάποτε θα σας ξαναδώ.

Κυρία, σας γράφω για να σας προσφέρω –ανάξια τιμή– το μααραμένο ρόδο της ταραχής μου. Κι όμως, περηφανεύομαι για τον εξευτελισμό μου, κι αφού καταδικάστηκα σ' αυτό το προ-

νόμιο, σχεδόν απολαμβάνω μίαν αποκρουστική σωτηρία: είμαι από καταβολής κόσμου, πιστεύω, το μόνο πλάσμα του είδους μας που ναυάγησε σ' ένα εγκαταλειμμένο πλοίο.

Μα είναι δυνατόν; Όπως φαίνεται από την ημερομηνία αυτής της πρώτης επιστολής, ο Ρομπέρτο βάλθηκε να γράψει αμέσως μόλις ανέβηκε στο καράβι, όταν βρήκε πένα και χαρτί στην καμπίνα του καπετάνιου, προτού εξερευνήσει τους υπόλοιπους χώρους. Κι όμως θα πρέπει να χρειάστηκε κάποιο χρόνο για να ανακτήσει τις δυνάμεις του, αφού είχε καταντήσει σαν πληγωμένο αγρίμι. Ή ίσως να 'ναι μία μικροπονηριά ερωτευμένου, στην αρχή προσπαθεί να καταλάβει πού βρίσκεται, έπειτα γράφει το γράμμα, αλλά παριστάνει ότι το 'γραψε πρωτύτερα. Πώς είναι δυνατόν, αφού ξέρει, υποθέτει, φοβάται ότι αυτά τα γράμματα δεν θα φτάσουν ποτέ και τα γράφει μόνο και μόνο για να βασανίζει τον εαυτό του (βασανιστική παρηγοριά, θα έλεγε ο ίδιος, αλλά δεν χρειάζεται να μας πάρουν κι απ' το χεράκι); Είναι ήδη δύσκολο να αναπλάσουμε κινήσεις και συναισθήματα ενός ανθρώπου ο οποίος αναμφίβολα φλέγεται από αληθινό έρωτα, μα κανείς δεν ξέρει αν εκφράζει αυτό που αισθάνεται ή αυτό που του επιβάλλουν οι κανόνες του ερωτικού λόγου – ωστόσο, από την άλλη πλευρά, τι ξέρουμε για τη διαφορά ανάμεσα στο πώς βιώνει το πάθος ένας άνθρωπος και στο πώς το εκφράζει, και ποιο υπερέχει; Καθόταν, λοιπόν, κι έγραφε για τον εαυτό του, δεν ήταν λογοτεχνία, έγραφε στ' αλήθεια σαν έφηβος που κυνηγάει ένα άπιαστο όνειρο, αυλακώνοντας το χαρτί με δάκρυα, όχι για την απουσία εκείνης, η οποία ακόμα και παρούσα ήταν ένα απλό είδωλο, αλλά από τρυφερότητα για τον εαυτό του, ερωτευμένος με τον έρωτα...

Καλό υλικό για ένα ρομάντζο, μα, και πάλι, από πού να αρχίσεις; Εγώ λέω ότι αυτό το πρώτο γράμμα το έγραψε αργότερα,

ενώ πρώτα κοίταξε τριγύρω – το τι είδε όμως θα το γράψει στα επόμενα γράμματα. Αλλά ακόμα κι εδώ, πώς να μεταφραστεί το ημερολόγιο κάποιου ο οποίος προσπαθεί με οξυδερκείς μεταφορές να κάνει ορατό αυτό που δεν καλοβλέπει ενώ τριγυρίζει τις νύχτες με τα άρρωστα μάτια του;

Ο Ρομπέρτο θα πει ότι υπέφερε από τα μάτια του από τότε που μία σφαίρα τού έξυσε τον κρόταφο στην πολιορκία της Καζάλε. Πολύ πιθανόν, αλλά κάπου αλλού αφήνει να διαφανεί ότι η όρασή του εξασθένησε ακόμα περισσότερο εξαιτίας της πανούκλας. Ο Ρομπέρτο ήταν οπωσδήποτε ασθενικής κράσης, θα έλεγα ακόμα και υποχονδριακός – έστω και συγκρατημένα· η μισή φωτοφοβία του θα πρέπει να οφειλόταν σε μέλαινα χολή και η άλλη μισή σε κάποια φλεγμονή, που ίσως επιδεινώθηκε με τα παρασκευάσματα του κυρίου ντ' Ίγκμπι.

Φαίνεται βέβαιο ότι το ταξίδι με το «Αμαρυλλίς» το έκανε χωρίς ποτέ να βγει στο κατάστρωμα, αφού ο ρόλος του φωτοφοβικού ήταν, αν όχι στη φύση του, αυτός που έπρεπε να παίζει για να επιτηρεί τις εργασίες στο αμπάρι. Μερικοί μήνες, όλοι στο σκοτάδι ή στο φως του λυχναριού – κι έπειτα οι μέρες στο έρημο πλοίο, τυφλωμένος από τον ήλιο του ισημερινού ή των τροπικών. Όταν ανεβαίνει, λοιπόν, στο «Δάφνη», άρρωστος ή όχι, τρέμει το φως, περνάει την πρώτη νύχτα στο μαγειρείο, παίρνει τα πάνω του, και τη δεύτερη νύχτα αποπειράται μία επιθεώρηση· στη συνέχεια τα πράγματα κυλούν θαρρείς από μόνα τους. Η μέρα τον τρομάζει, δεν είναι μόνο τα μάτια του που δεν αντέχουν το φως, αλλά και τα εγκαύματα που θα πρέπει να είχε στην πλάτη· και κρύβεται. Το όμορφο φεγγάρι, που περιγράφει εκείνες τις βραδιές, τον καθησυχάζει, τις μέρες τα πάντα είναι ουρανός, τις νύχτες ανακαλύπτει καινούργιους αστερισμούς (ηρωικά σύμβολα και μυστηριώδη εμβλήματα, ναι), είναι σαν να βρίσκεται στο θέατρο: πείθει τον εαυτό του ότι αυτή θα είναι η ζωή του για μεγάλο διάστημα, ίσως μέχρι τέλους, ανα-

πλάθει την Κυρία του στο χαρτί για να μην τη χάσει και ξέρει ότι δεν έχασε πολλά, αφού ήδη δεν τα είχε.

Στο σημείο αυτό καταφεύγει στις νυχτερινές του αγρύπνιες, σαν στην κοιλιά της μάνας του, και έχει περισσότερους λόγους να αποφεύγει τον ήλιο. Ίσως είχε διαβάσει για εκείνους τους Νεκροζώντανους της Ουγγαρίας, της Λιβονίας ή της Βλαχίας, που τριγυρίζουν ανήσυχοι ανάμεσα σε δύση και ξημέρωμα, για να κρυφτούν στις κάσες τους με το λάλημα του πετεινού: μπορεί να τον γοήτευσε ο ρόλος...

Ο Ρομπέρτο θα πρέπει να άρχισε την απογραφή του τη δεύτερη βραδιά. Ήδη θα πρέπει να είχε φωνάξει αρκετά, ώστε να είναι σίγουρος ότι δεν ήταν κανένας στο πλοίο. Μα –και το φοβόταν– ίσως έβρισκε πτώματα, κάποιο ίχνος που να δικαιολογούσε εκείνη την ερημιά. Προχώρησε επιφυλακτικά· από τα γράμματα είναι δύσκολο να πούμε προς ποια κατεύθυνση: προσδιορίζει αόριστα το πλοίο, τα μέρη του και τα εξαρτήματα του καταστρώματος. Μερικά τού είναι γνωστά, είχε ακούσει ναυτικών να τα αναφέρουν· άλλα άγνωστα, και τα περιγράφει όπως τα βλέπει. Μα ακόμα και τα γνωστά αντικείμενα –σημάδι ότι το τσούρμο του «Αμαρυλλίς» θα πρέπει να ήταν κάθε καρδιάς καρδί– τα είχε ακούσει να κατονομάζονται από τον έναν στα γαλλικά, από τον άλλο στα ολλανδικά, από έναν τρίτο στα αγγλικά. Έτσι, λέει μερικές φορές *staffe* –όπως θα πρέπει να του είχε μάθει ο δόκτωρ Μπιντ– αντί για μπαλέστρα· δύσκολα καταλαβαίνεις αν κάποια στιγμή βρίσκεται στο επίστεγο ή κάσαρο, και μιαν άλλη στην πίσω γέφυρα, όπως λένε οι Γάλλοι το ίδιο πράγμα· χρησιμοποιεί το *sabordi* αντί του μπουκαπόρτα, πράγμα που του το επιτρέπει ευχαρίστως, γιατί του θυμίζει τις ναυτικές περιπέτειες τις οποίες διαβάζαμε παιδιά· μιλάει για το παρουνέτο, που για μας είναι ένα από τα πανιά του τουρκέτου, αλλά, καθώς

για τους Γάλλους *perruche* είναι η γάμπια της μετζάνας, δεν καταλαβαίνεις τι εννοεί όταν λέει ότι βρισκόταν κάτω από το παρουνέτο. Για να μην πούμε ότι μερικές φορές αποκαλεί τη μετζάνα *artimone*, αλά γαλλικά· όμως τότε τι εννοεί όταν γράφει *mizzana*, που για τους Γάλλους είναι το τουρκέτο (μα, αλίμονο, όχι και για τους Εγγλέζους που λένε *mizzen-mast* τη μετζάνα, όπως το θέλησε ο Θεός); Και όταν λέει *gronda*, πιθανότατα εννοεί αυτό που θα λέγαμε μπούνια. Λοιπόν, παίρνω μια απόφαση: θα προσπαθήσω να αποκρυπτογραφήσω τις προθέσεις του και θα χρησιμοποιήσω τους όρους οι οποίοι μας είναι πιο οικείοι. Αν κάνω λάθος, υπομονή: η ιστορία δεν αλλάζει.

Ύστερα από αυτά, ας καταλήξουμε ότι εκείνη τη δεύτερη νύχτα, αφού βρήκε αποθέματα τροφίμων στο μαγειρείο, ο Ρομπέρτο βάλθηκε κάτω από το φως του φεγγαριού να διασχίσει τη γέφυρα.

Φέρνοντας στο μυαλό του τη στρογγυλεμένη πλώρη και τα πλευρά, που τα είχε διακρίνει αμυδρά το προηγούμενο βράδυ, κρίνοντας από τη στενή γέφυρα, το σχήμα του κάσαρου, τη στενή και στρογγυλή πρύμνη και κάνοντας σύγκριση με το «Αμαρυλλίς», ο Ρομπέρτο έβγαλε το συμπέρασμα ότι και το «Δάφνη» ήταν ένα ολλανδέζικο *fluyt* ή φλάουτο ή *flûte* ή *fluste* ή *flyboat* ή *fliebote*, όπως ονομάζονταν κατά τόπους εκείνα τα μετρίου μεγέθους εμπορικά, εξοπλισμένα συνήθως με καμιά δεκαριά κανόνια που πυροδοτούνταν κατά συνείδηση σε περίπτωση επίθεσης πειρατών, και με διαστάσεις τέτοιες ώστε να μπορούν να κουμαντάρονται από καμιά ντουζίνα ναυτικούς και να παίρνουν πολύ περισσότερους επιβάτες, αρκεί να παραιτείτο κανείς από τις ανέσεις (τις ήδη λιγοστές), στριμώχνοντας στρωσίδια σε σημείο να μην μπορείς να προχωρήσεις – εστία θανατικού για κάθε είδους μιάσματα όταν δεν υπήρχαν αρκετά

μπουγέλα. Φλάουτο, λοιπόν, μα πιο μεγάλο από το «Αμαρυλλίς», με τη γέφυρα σχεδόν στο ύψος του κουραδόρου, λες και ο καπετάνιος ήθελε σώνει και καλά να μπάζει νερά με κάθε δυνατό κύμα.

Όπως και να 'χει, το ότι το «Δάφνη» ήταν φλάουτο αποτελούσε πλεονέκτημα, ο Ρομπέρτο μπορούσε να κινηθεί έχοντας μία σχετική εξοικείωση με τη διαρρύθμιση των χώρων. Λόγου χάρη, στο κέντρο της κουβέρτας θα έπρεπε να βρίσκεται η μεγάλη ναυαγοσωστική λέμβος που χωρούσε όλο το πλήρωμα: η απουσία της σήμαινε ότι το πλήρωμα ήταν αλλού. Ωστόσο, αυτό δεν καθησύχαζε τον Ρομπέρτο: ποτέ ολόκληρο το πλήρωμα δεν απομακρύνεται από το καράβι αφήνοντάς το έρμαιο της θάλασσας, έστω και αν είναι αγκυροβολημένο σ' έναν ήρεμο κόλπο, με τα πανιά μαζεμένα.

Το βράδυ εκείνο ξεμύτισε πέρα από την περιοχή της πλώρης, άνοιξε επιφυλακτικά την πόρτα του καμπουνιού, λες κι έπρεπε να ζητήσει την άδεια από κάποιον... Δίπλα στο δοιάκι, η πυξίδα τού έδειξε ότι το κανάλι ανάμεσα στις δύο στεριές εκτεινόταν από νότο προς βορρά. Έπειτα βρέθηκε σ' αυτό που σήμερα θα ονομάζαμε καρέ, μία αίθουσα σε σχήμα Γ, ενώ μία άλλη πόρτα τον οδήγησε στην καμπίνα του καπετάνιου, με το μεγάλο παράθυρο πάνω από το τιμόνι και τις πλαϊνές πόρτες προς τη γαλαρία. Στο «Αμαρυλλίς» η καμπίνα ελέγχου δεν ήταν μαζί και υπνοδωμάτιο του καπετάνιου, ενώ εδώ φαίνεται πως είχαν προσπαθήσει να εξοικονομήσουν χώρο για κάτι άλλο. Και πράγματι, ενώ στ' αριστερά τού καρέ ανοίγονταν δύο μικρές καμπίνες για δύο αξιωματικούς, στα δεξιά υπήρχε ένα άλλο δωμάτιο, σχεδόν μεγαλύτερο και από αυτό του καπετάνιου, με μία λιτή κουκέτα στο βάθος, αλλά διαρρυθμισμένο σε χώρο εργασίας.

Το τραπέζι ήταν γεμάτο χάρτες που στον Ρομπέρτο φάνηκαν περισσότεροι απ' όσους χρειαζόταν ένα καράβι για την πλοήγηση. Θύμιζε χώρο εργασίας ενός μελετητή: μαζί με τους χάρ-

τες ήταν σκόρπια και διάφορα κανοκιάλια, ένας όμορφος νυκτολάβος από χαλκό, που έβγαζε κοκκινωπές ανταύγειες, σαν να ήταν από μόνος του πηγή φωτός, μία κρικωτή σφαίρα στερεωμένη στο κέντρο του τραπεζιού, φύλλα χαρτιού γεμάτα υπολογισμούς και μία περγαμηνή με κυκλικά σχέδια σε κόκκινο και μαύρο· αντίγραφα της είχε δει και στο «Αμαρυλλίς» (αλλά πολύ χειρότερης ποιότητας) – ήταν ο χάρτης των σεληνιακών εκλείψεων του Ρετζιομοντάνο.

Επέστρεψε στην καμπίνα ελέγχου: βγαίνοντας στη γαλαρία έβλεπε το Νησί, μπορούσε –γράφει ο Ρομπέρτο– να στυλώσει τα άτονα μάτια του στη σιωπή του. Με λίγα λόγια, το Νησί ήταν εκεί, όπως και στην αρχή.

Θα πρέπει να ανέβηκε στο καράβι σχεδόν γυμνός: πιστεύω ότι πρώτα πρώτα, τυραννισμένος καθώς ήταν από τη θαλασσί-νή αρμύρα, πλύθηκε στο μαγειρείο χωρίς να αναρωτηθεί αν το καράβι είχε κι άλλο νερό, κι έπειτα βρήκε σ' ένα σεντούκι μία ωραία στολή του καπετάνιου: εκείνη που φύλαγε για την τελική αποβίβαση. Ίσως καμάρωνε κιόλας με την περιβολή του κυβερνήτη και, φορώντας τις μπότες, θα πρέπει να ένιωσε ότι ήταν πάλι στο στοιχείο του. Μόνο έτσι ένας έντιμος άνθρωπος ευπρεπώς ντυμένος –κι όχι ένας ταλαίπωρος ναυαγός– μπορεί να πάρει επίσημα υπό τον έλεγχό του ένα εγκαταλειμμένο πλοίο και να μην εκλάβει ως παράβαση, αλλά ως δικαίωμα, την κίνηση που έκανε ο Ρομπέρτο: έψαξε και βρήκε πάνω στο τραπέζι, ανοιχτό, λες και το 'χαν παρατήσει στη μέση, δίπλα στο φτερό της χήνας και το καλαμάρι, το ημερολόγιο του πλοίου. Από την πρώτη κιόλας σελίδα έμαθε το όνομα του καραβιού, κατά τα άλλα όμως βρέθηκε μπρος σ' έναν ακατανόητο καταιγισμό από *anker*, *passer*, *sterre-kyker*, *roer*, και δεν συγκινήθηκε ιδιαιτέρως μαθαίνοντας ότι ο καπετάνιος ήταν Φλαμανδός. Ωστόσο, η τελευταία αράδα είχε μία ημερομηνία της προηγούμενης εβδομάδας, και ύστερα από μερικές ακαταλαβίστικες λέξεις ξεπρόβα-

λε υπογραμμισμένη μία φράση στα λατινικά: *pestis, quae dicitur bubonica*.*

Να ένα σημάδι, μία επεξηγηματική αναγγελία. Πάνω στο καράβι είχε ξεσπάσει επιδημία. Η πληροφορία δεν ανησύχησε τον Ρομπέρτο: είχε περάσει την πανούκλα πριν από δεκατρία χρόνια, και όλοι ξέρουν ότι όποιος πέρασε την αρρώστια αποκτά κάτι σαν χάρη, λες κι αυτό το φίδι δεν τολμά να εισχωρήσει για δεύτερη φορά στα σπλάχνα αυτού που το δάμασε την πρώτη.

Από την άλλη μεριά, η αναφορά εκείνη δεν επεξηγούσε πολλά και δημιουργούσε έδαφος για άλλες ανησυχίες. Έστω ότι είχαν πεθάνει όλοι. Μα τότε θα έπρεπε να υπάρχουν, σκόρπια εδώ κι εκεί στη γέφυρα, τα πτώματα των τελευταίων, αν δεχτούμε ότι είχαν θάψει ευλαβικά στη θάλασσα τους πρώτους.

Ήταν και η απουσία της σωστικής λέμβου: οι τελευταίοι ή όλοι είχαν απομακρυνθεί από το πλοίο. Τι είναι αυτό που κάνει ένα καράβι με μολυσμένους τόπο ζοφερής απειλής; Τα ποντίκια ίσως; Ο Ρομπέρτο νόμισε ότι εξιχνίασε μέσα στην οστρογοθική γραφή του καπετάνιου μια λέξη σαν *rottenest* (αρουραίοι, ποντικοί των υπονόμων;) – κι αμέσως γύρισε, υψώνοντας τη λάμπα, έτοιμος να διακρίνει κάτι να γλιστρά σύρριζα στους τοίχους, και ν' ακούσει το σκλήρισμα που του 'χε παγώσει το αίμα στο «Αμαρυλλίς». Ανατριχιάζοντας θυμήθηκε τη βραδιά όπου ένα τριχωτό πλάσμα τού άγγιξε το πρόσωπο, ενώ κοιμόταν, κι η έντρομη κραυγή του έκανε τον δόκτορα Μπινρτ να έρθει τρέχοντας. Όλοι είχαν γελάσει μαζί του: ακόμα και χωρίς την πανούκλα, τα ποντίκια σ' ένα καράβι είναι όσα και τα πουλιά στο δάσος, και πρέπει να εξοικειωθείς μαζί τους αν θέλεις να διασχίσεις τις θάλασσες.

Τουλάχιστον, στο καμπούνι δεν υπήρχε ίχνος ποντικού. Ίσως είχαν μαζευτεί στη σεντίνα, με μάτια κόκκινα μες στο σκοτάδι,

* Πανώλη, η επονομαζόμενη βουβωνική. (Σ.τ.Μ.)

περιμένοντας φρέσκο κρέας. Ο Ρομπέρτο σκέφτηκε ότι, αν υπήρχαν, καλύτερα να το μάθαινε αμέσως. Αν ήταν συνηθισμένα ποντίκια και σε λογικό αριθμό, θα κατάφερνε να συνυπάρξει μαζί τους. Μα και τι άλλο θα μπορούσαν να είναι; αναρωτήθηκε και δεν θέλησε να απαντήσει.

Βρήκε ένα τουφέκι, ένα σπαθί κι ένα μαχαίρι. Είχε κάνει στρατιωτής: το τουφέκι ήταν ένα από εκείνα τα caliver –όπως τα έλεγαν οι Εγγλέζοι–, με τα οποία μπορούσες να σημαδέψεις χωρίς κλισιοσκόπιο· βεβαιώθηκε ότι ο επικρουστήρας ήταν εντάξει, περισσότερο για να νιώσει σιγουριά, παρά για να εξολοθρεύσει ένα ασκέρι ποντικών. Τέλος, έχωσε και το μαχαίρι στη ζώνη του, που με τους ποντικούς ελάχιστα χρησιμεύει.

Είχε αποφασίσει να εξερευνήσει το σκάφος από την πλώρη έως την πρύμνη. Επιστρέφοντας στο μαγειρείο, χώθηκε από μία σκάλα, που κατέβαινε πίσω από το σαντάρδο του μπομπρέσου στο αμπάρι (ή κύτος, νομίζω), όπου ήταν αποθηκευμένες προμήθειες για ένα μεγάλο μπάρκο. Και καθώς ήταν αδύνατο να είχαν διατηρηθεί σε όλο το ταξίδι, το πλήρωμα τις είχε μόλις ανανεώσει σε κάποια φιλόξενη στεριά.

Υπήρχαν κοφίνια με φρεσκοκαπνισμένα ψάρια και πυραμίδες από καρύδες και βαρέλια με βολβούς αγνώστου είδους, οι οποίοι όμως φαίνονταν βρώσιμοι και ήταν ολοφάνερα ανθεκτικοί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Και φρούτα σαν εκείνα που ο Ρομπέρτο είχε δει να εμφανίζονται στο «Αμαρυλλίς» μόλις πρωτοέπιασαν στα τροπικά μέρη, ανθεκτικά κι αυτά στις φθορές των εποχών, γεμάτα αγκάθια και φολίδες, μα μ' ένα διαπεραστικό άρωμα που υποσχόταν οχυρωμένη σάρκα, κρυμμένους γλυκούς χυμούς. Και σίγουρα από κάποιο προϊόν των νησιών θα πρέπει να προέρχονταν αυτά τα σακιά με το γκρίζο αλεύρι που μύριζε πουρί· ίσως από αυτό φτιάχνονταν στην πολιορκία τα ψωμιά μ' εκείνη τη γεύση του άνοστου κονδύλου τον οποίο οι Ινδιάνοι του Νέου Κόσμου ονόμαζαν πατάτα.

Στο βάθος είδε και καμιά δεκαριά βαρελάκια με κάνουλες. Άνοιξε την πρώτη· έτρεξε νερό, καθαρό ακόμα, πρόσφατα μαζεμένο και συντηρημένο με θειάφι για να κρατήσει περισσότερο. Δεν ήταν πολύ, αλλά λογαριάζοντας ότι και τα φρούτα θα τον ξεδιψούσαν, θα μπορούσε να επιβιώσει πολύ καιρό στο καράβι. Κι όμως, αυτά τα ευρήματα, που θα 'πρεπε να τον κάνουν να καταλάβει ότι δεν θα πέθαινε από αστία, τον ανησύχησαν ακόμα πιο πολύ – όπως, εξάλλου, συμβαίνει σε ανθρώπους με μελαγχολική φύση οι οποίοι εκλαμβάνουν κάθε προειδοποίηση της μοίρας ως σημάδι δυσάρεστων συνεπειών.

Το να ναυαγήσει κανείς σ' ένα εγκαταλειμμένο καράβι ήταν ήδη ένα αφύσικο γεγονός, αλλά αν τουλάχιστον το καράβι είχε εγκαταλειφθεί από ανθρώπους και Θεό σαν ένα άχρηστο συντρίμμι, χωρίς αντικείμενα της φύσης ή της τέχνης που να το κάνουν ένα ευχάριστο καταφύγιο, θα ήταν κάτι μέσα στην τάξη των πραγμάτων και μέσα στα χρονικά των ναυτικών· όμως, το να το βρίσκει έτσι, τακτοποιημένο, λες και περίμενε έναν ευπρόσδεκτο επισκέπτη, ήταν ένα ύποπτο δέλεαρ, μύριζε περισσότερο θειάφι παρά νερό. Στο μυαλό του Ρομπέρτο ήρθαν τα παραμύθια που του έλεγε η γιαγιά του, και άλλα, πιο καλλιεπή, τα οποία διαβάζονταν στα παρισινά σαλόνια, ιστορίες όπου πριγκιπέσες, χαμένες στο δάσος, μπαίνουν σ' έναν πύργο και βρίσκουν χρυσοποίκιλτα ρούχα ή, καλήώρα, στρωμένα τραπέζια... Και, εννοείται, το τελευταίο δωμάτιο τους επιφυλάσσει τη σατανική αποκάλυψη του επίβουλου νου που είχε στήσει την παγίδα.

Άγγιξε μία καρύδα στη βάση του σωρού, ανατρέποντας την ισορροπία του συνόλου· οι τριχωτοί καρποί καταράκυλησαν σαν χιονοστιβάδα, σαν αρουραίοι οι οποίοι караδοκούσαν σιωπηλοί στο έδαφος (ή σαν νυχτερίδες που κρέμονταν ανάποδα από τα δοκάρια της οροφής) και ήταν πια έτοιμοι να σκαρφαλώσουν στο κορμί του και να του γλείψουν την αρμύρα του ιδρώτα από το πρόσωπο.

Έπρεπε να βεβαιωθεί ότι δεν ήταν παραίσθηση: στη διάρκεια του ταξιδιού, ο Ρομπέρτο είχε μάθει τι κάνει κανείς με τα εξωτικά φρούτα. Χρησιμοποιώντας το παλιό μαχαίρι σαν τσεκούρι, άνοιξε μ' ένα μόνο χτύπημα μία καρύδα, ρούφηξε το δροσερό υγρό κι έπειτα έσπασε το κέλυφος και τραγάνισε το μάννα που κρυβόταν κάτω από το φλοιό. Είχε τέτοια γλύκα και νοστιμιά, ώστε η αίσθηση ότι διατρέχει κάποιον κίνδυνο μεγάλωσε. Ίσως, σκέφτηκε, ήταν ήδη θύμα μιας παραίσθησης, γενόταν καρύδες, ενώ δάγκωνε τρωκτικά, ήδη αφομοίωνε την ουσία τους, σε λίγο τα χέρια του θα γίνονταν λεπτά, αρπακτικά, με νύχια γαμψά, το σώμα του θα σκεπαζόταν από ένα τραχύ χνούδι, η ραχοκοκαλιά του θα έκανε τόξο, και θα γνώριζε τη μοχθηρή αποθέωση των μαλλιαρών ενοίκων εκείνης της βάρκας του Αχέροντα.

Ωστόσο, και για να τελειώσουμε με την πρώτη νύχτα, ένας άλλος οιωνός τρόμου έμελλε να αιφνιδιάσει τον εξερευνητή. Σάμπως το γκρέμισμα των καρπών να ξύπνησε κοιμισμένα πλάσματα, άκουσε πίσω από το πέτσωμα που χώριζε τις αποθηκευμένες προμήθειες από το υπόλοιπο αμπάρι, αν όχι τσιρίδες, κλαψούρισμα, φωνούλες, ήχους ποδιών. Επομένως, ο κίνδυνος υπήρχε – πλάσματα της νύχτας ήταν μαζεμένα σε κάποια γωνιά.

Ο Ρομπέρτο, με το τουφέκι στο χέρι, αναρωτήθηκε μήπως θα έπρεπε να αντιμετωπίσει αμέσως εκείνο τον Αρμαγεδδώνα. Η καρδιά του έτρεμε, κατηγόρησε τον εαυτό του για δειλία, είπε μέσα του ότι μία από αυτές τις νύχτες, αργά ή γρήγορα, θα 'πρεπε να αναμετρηθεί μαζί Τους. Το ανέβαλε, ξανανέβηκε στη γέφυρα και, για καλή του τύχη, είδε να ξεπροβάλλει το φως της αυγής που ήδη έριχνε γαλαζωπές ανταύγειες στο μέταλλο των κανονιών, τυλιγμένων έως τότε στη λάμψη της σελήνης. Πλησίαζε η μέρα, είπε στον εαυτό του με ανακούφιση, και ήταν χρέος του να κρυφτεί απ' το φως.

Σαν Νεκροζώντανος της Ουγγαρίας διέσχισε τρέχοντας την κουβέρτα για να ξαναγυρίσει στο κάσαρο· μπήκε στο δωμάτιο

που ήταν πια δικό του, αμπαρώθηκε, έκλεισε τις πόρτες που έβγαζαν στο διάδρομο, ακούμπησε τα όπλα κοντά του και βιάστηκε να κοιμηθεί για να μη δει τον Ήλιο-δήμιο που με το λεπίδι των ακτίνων του κόβει το λαιμό των σκιών.

Ταραγμένος, ονειρεύτηκε το ναυάγιό του, και το ονειρεύτηκε σαν ένας δημιουργικός άνθρωπος ο οποίος ακόμα και στα όνειρα, και κυρίως σ' αυτά, πρέπει να βρίσκει τον τρόπο ώστε οι προθέσεις να ομορφαίνουν την ιδέα, οι εντάσεις να τη ζωντανεύουν, οι μυστηριώδεις συσχετισμοί να την κάνουν πυκνή, οι στοχασμοί βαθιά, οι εμφάσεις υψηλή, οι υπαινιγμοί απόκρυφη και οι μεταμορφώσεις λεπτή.

Υποθέτω ότι εκείνη την εποχή και σ' εκείνες τις θάλασσες ήταν περισσότερα τα καράβια που ναυαγούσαν, παρά εκείνα που ξαναγύριζαν στο λιμάνι· μα σε όποιον τύχαινε για πρώτη φορά αυτή η εμπειρία, θα γινόταν πηγή εφιαλτικών ονείρων, που η συνήθεια, αν δεν κάνω λάθος, θα τους χάριζε τα χρώματα μιας Έσχατης Κρίσης.

Από το προηγούμενο βράδυ, ο αέρας ήταν σαν συναχμένος, λες και το μάτι τ' ουρανού, γεμάτο δάκρυα, δεν κατάφερνε πια να αντέξει τη θέα της απεραντοσύνης των κυμάτων. Το πινέλο της φύσης είχε πλέον ξεβάψει τη γραμμή του ορίζοντα και σχεδίαζε απουσίες ακαθόριστων τόπων.

Ο Ρομπέρτο, που τα σωθικά του προφήτευαν τον επικείμενο τρόπο, ρίχνεται στην κουκέτα, νανουρισμένος πια από μία τροφό Κυκλώπων· αποκοιμιάται ανάμεσα σε ανήσυχα όνειρα που τα ονειρεύεται στο όνειρο το οποίο περιγράφει, και μαζεύει στην αγκαλιά του μία κοσμοποιία εκπλήξεων. Ξυπνά με τον ορμαγδό των κεραυνών και τα ουρλιαχτά των ναυτικών, έπειτα κύματα νερού εισβάλλουν στην κουκέτα του, ο δόκτωρ Μπινντ ορμάει τρέχοντας και του φωνάζει να ανέβει στη γέφυρα και να

κρατηθεί καλά απ' οτιδήποτε είναι λίγο πιο σταθερό από τον ίδιο.

Στη γέφυρα κομπούζιο, θρήνοι και κορμιά, ριγμένα θαρρείς από το θείο χέρι, σκόρπια στη θάλασσα. Για λίγο, ο Ρομπέρτο αρπάζεται από την κοντραμετζάνα (αν κατάλαβα καλά), ώσπου το πανί σκίζεται, σαν να το τρύπησαν βέλη, η κεραία σπεύδει να μιμηθεί την καμπύλη τροχιά των άστρων και ο Ρομπέρτο εκσφενδονίζεται στα πόδια της μαϊστρας. Εκεί ένας πονόψυχος ναυτικός, που είχε δεθεί στο κατάρτι, μη μπορώντας να του κάνει χώρο, του πετάει ένα σκοινί και του φωνάζει να δεθεί σε μία πόρτα που είχε τιναχτεί έως εκεί από το καμπαούνι και ήταν θεϊκή τύχη για τον Ρομπέρτο που η πόρτα γλίστρησε, μ' αυτόν παράσιτό της, κόντρα στο παραπέτο, γιατί στο μεταξύ το κατάρτι σπάζει στη μέση και μια αντένα πέφτει κι ανοίγει στα δυο το κεφάλι του ευεργέτη του.

Από ένα άνοιγμα του τοιχώματος ο Ρομπέρτο βλέπει ή ονειρεύεται ότι είδε δίνες σκοταδιού να υψώνονται σε αστραπές που έτρεχαν ασυγκράτητες στους κάμπους των κυμάτων, αλλά μου φαίνεται ότι αυτό αποτελεί απλώς μία παραχώρηση στην απόλαυση της γλαφυρής περιγραφής. Όπως και να 'χει, το «Αμαρυλλίς» γέρνει προς το μέρος του ναυαγού, έτοιμο να ναυαγήσει, κι ο Ρομπέρτο με την τάβλα του γλιστρά σε μιαν άβυσσο, που πάνω της, καθώς βουλιάζει, διακρίνει τον Ουρανό να ορθώνεται ανοίγοντας γκρεμούς, και στη σβησμένη κόψη τους βλέπει να υψώνονται πεσμένες Πυραμίδες, τη στιγμή που ο ίδιος, υδάτινος κομήτης, διαγράφει την τροχιά του στη δίνη των υγρών ουρανών. Στο μεταξύ, κάθε κύμα αστράφτει με πρωτεϊκή διαύγεια, εδώ καμπύλες άχνας, εκεί χοχλακίζει μία ρουφήχτρα και ανοίγεται μία πηγή. Δέσμες ξέφρενων μετεωριτών σιγοντάρουν τον επαναστατημένο αέρα που τον ξεσκίζουν οι βροντές, ο ουρανός είναι μία εναλλαγή απόμακρων φώτων και κατακλυσμών σκότους, και ο Ρομπέρτο λέει ότι είδε αφρισμένες Άλπεις μέσα σε απότομες αυλακίες, όπου οι αφροί έσπερναν τη σο-

δειά τους, και τη Δήμητρα να ανθίζει σε αντανakλάσεις ζαφειριών, και κάθε τόσο καταιγισμούς από βρυχώμενα οπάλια, λες και η τελούρια κόρη της, η Περσεφόνη, έπαιρνε την εξουσία εξορίζοντας την καρποφόρα μάνα.

Κι ανάμεσα στα θεριά που μουγκρίζουν στριφογυρνώντας γύρω του, ενώ η ασημένια αρμύρα κοχλάζει στο μανιασμένο αγκομαχητό της, ο Ρομπέρτο ξαφνικά παύει να θαυμάζει το θέαμα στο οποίο ασυναίσθητα συμμετέχει, λιγοθυμάει και δεν θυμάται πια τίποτα. Μόνο αργότερα θα υποθέσει μέσα στο όνειρό του ότι η τάβλα, χάρη σε μία σπλαχνική βούληση ή στο ένστικτο του πλωτού σώματος, υπάκουσε σ' εκείνον το γίγαντα και, όπως ακριβώς κατέβηκε, το ίδιο φυσικά αναδύθηκε καταλαγιάζοντας σε μιαν αργή σαραμπάντα –αφού μες στη μάνητα των στοιχειών ανατρέπονται και οι κανόνες κάθε επίγειου χορού– και με όλο και πιο πλατιές περιφράσεις τον απομάκρυνε από τον ομφαλό του στροβίλου, όπου, αντίθετα, βυθίζεται, πανούργα σβούρα στα χέρια των γιων του Αιόλου, το άτυχο «Αμαρυλλίς» με το μπομπρέσο στον ουρανό. Και μαζί του κάθε ζώσα ψυχή στα αμπάρια του: ο Εβραίος, που ήταν η μοίρα του να βρει στην Επουράνια Ιερουσαλήμ τη γήινη Ιερουσαλήμ, όπου δεν θα έφτανε ποτέ· ο Ιππότης της Μάλτας, χωρισμένος για πάντα από το νησί Εσκοντίδα· ο δόκτωρ Μπιντ με τους βοηθούς του και, επιτέλους απαλλαγμένος, χάρη στην ευσπλαχνία της φύσης, από τα κατορθώματα της ιατρικής τέχνης, εκείνος ο δύστυχος σκύλος με την ανοιχτή πληγή, για τον οποίο δεν έχω να πω τίποτε άλλο, μιας και ο Ρομπέρτο μιλά γι' αυτόν πολύ αργότερα.

Τέλος πάντων, υποθέτω ότι το όνειρο και η καταιγίδα συντέλεσαν ώστε ο ύπνος του Ρομπέρτο να περιοριστεί σ' ένα πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και να συνοδευτεί από ένα άγριο ξύπνημα. Πράγματι, αφού συμβιβάστηκε με την ιδέα ότι έξω ήταν μέρα και παρηγορήθηκε βλέποντας ότι το φως που έμπαινε από τα θαμπά φινιστρίνια του κάσαρου ήταν λιγοστό, με τη

σκέψη ότι θα μπορούσε να κατέβει στον κουραδόρο από κάποια εσωτερική σκάλα, έσφιξε τα δόντια, ξαναπήρε τα όπλα του και προχώρησε, παράτολμος και φοβισμένος, προκειμένου να ανακαλύψει την προέλευση εκείνων των νυχτερινών ήχων.

Ή, μάλλον, δεν πάει αμέσως. Ζητώ συγγνώμη, μα ο ίδιος ο Ρομπέρτο φάσκει και αντιφάσκει εξιστορώντας τα στην Κυρία –απόδειξη ότι δεν αφηγείται με το νι και με το σίγμα αυτά που συμβαίνουν, αλλά προσπαθεί να φτιάξει το γράμμα σαν αφήγημα, ή μάλλον σαν σχεδιάσμα αυτού το οποίο θα μπορούσε να είναι γράμμα και αφήγημα· και γράφει χωρίς να έχει καταλήξει τι από τα δύο θα διαλέξει, λογαριάζει, ας πούμε, τα πόνια της σκακιέρας του, δίχως να καθορίζει εξαρχής ποια θα κινήσει και πώς θα τα στήσει.

Σ' ένα γράμμα λέει ότι βγήκε για να εξερευνήσει τον κουραδόρο. Σ' ένα άλλο όμως γράφει ότι, μόλις ξύπνησε από το φως της αυγής, έφτασε στ' αυτιά του ένα μακρινό κοντσέρτο· ήχοι που σίγουρα έρχονταν από το Νησί. Στην αρχή φαντάστηκε ένα τσούρμο ιθαγενείς οι οποίοι, στριμωγμένοι στα μακριά τους κανό, ετοιμάζονταν να ορμήσουν στο πλοίο· έσφιξε στο χέρι το τουφέκι, μα έπειτα οι ήχοι τού φάνηκαν λιγότερο πολεμοχαρείς.

Ήταν ξημέρωμα, ο ήλιος δεν χτυπούσε ακόμα στα τζάμια: πήγε έως τη γαλαρία, οσμίστηκε τη μυρωδιά της θάλασσας, τράβηξε λιγάκι το παραθυρόφυλλο και με μισόκλειστα μάτια προσπάθησε να διακρίνει την ακτή.

Στο «Αμαρυλλίς», όπου την ημέρα δεν έβγαινε στη γέφυρα, ο Ρομπέρτο είχε ακούσει τους επιβάτες να περιγράφουν πορφυρά ξημερώματα, λες και ο ήλιος ανυπομονούσε να πυρπολήσει τον κόσμο, ενώ τώρα αντίκριζε παστέλ χρώματα χωρίς να δακρύζει: έναν ουρανό που άφριζε με σκούρα σύννεφα, αδιόρατα μαργαριταρένια στις άκρες, ενώ μία άχνα, μία ανάμνηση

ρόδινου, υψωνόταν πίσω από το Νησί, που έμοιαζε βαμμένο λουλακί πάνω σε στρατσόχαρτο.

Ωστόσο, αυτό το σχεδόν βορινό τοπίο ήταν αρκετό για να καταλάβει ότι το ομοιόμορφο περίγραμμα, όπως του είχε φανεί τη νύχτα, σχηματιζόταν από την κορυφογραμμή ενός δασωμένου λόφου, ο οποίος κατηφόριζε απότομα σε μία παραλιακή λωρίδα γης, σκεπασμένη με ψηλά δέντρα, έως τις φοινικίες που στεφάνωναν τη λευκή αμμουδιά.

Σιγά σιγά, η άμμος γινόταν όλο και πιο φωτεινή ενώ στις άκρες της διαγράφονταν κάτι σχήματα σαν τεράστιες βαλσαμωμένες αράχνες, που τα σκελετωμένα μέλη τους σάλευαν από το νερό. Ο Ρομπέρτο αναγνώρισε από μακριά τα «κινούμενα φυτά», αλλά η εκτυφλωτική πια λάμψη της άμμου τον έκανε να αποτραβηχτεί.

Ανακάλυψε ότι, εκεί που τον πρόδιδαν τα μάτια, η ακοή του υπερτερούσε, και αυτήν εμπιστεύτηκε, κλείνοντας σχεδόν ολότελα το παραθυρόφυλλο και στήνοντας αυτί στους ήχους που έρχονταν από τη στεριά.

Αν και μαθημένος στις αυγές του πατρίου λόφου του, κατάλαβε ότι για πρώτη φορά στη ζωή του άκουγε πραγματικά τα πουλιά να κελαηδούν· ποτέ δεν είχε ακούσει τόσο πολλά και τόσο διαφορετικά.

Κατά χιλιάδες χαιρετούσαν τον ερχομό του ήλιου: του φάνηκε ότι αναγνώρισε, ανάμεσα στις κραυγές των παπαγάλων, το αηδόνι, τον κότσυφα, τη γαλιάντρα, αναρίθμητα χελιδόνια, και ακόμα τους ήχους του τζίτζικα και του γρύλου, και αναρωτήθηκε αν πράγματι άκουγε αυτά τα πλάσματα ή κάποια αδελφια τους των Αντιπόδων... Το Νησί ήταν μακριά, και όμως είχε την εντύπωση ότι οι ήχοι εκείνοι έφερναν το άρωμα ανθών πορτοκαλιάς και βασιλικού, σάμπως ο αέρας ολόκληρου του κόλπου να είχε πλημμυρίσει από μοσχοβολίες· εξάλλου ο κύριος ντ' Ίγκμπι του είχε πει πως κάποτε, σ' ένα από τα ταξίδια του,

είχε αντιληφθεί ότι πλησίαζαν στην ξηρά από ένα σύννεφο μυρωδάτων σωματιδίων που τα έφεραν οι άνεμοι...

Μα ενώ οσφραίνονταν και τέντωνε το αυτί προς εκείνο το αόρατο πλήθος, λες και κατόπτευε από τις επάλξεις ενός κάστρου ή τις πολεμίστρες ενός οχυρού μία στρατιά η οποία, μέσα σ' ένα πανδαιμόνιο, έπαιρνε θέση σε τοξοειδή σχηματισμό ανάμεσα στην πλαγιά του λόφου, την απέναντι πεδιάδα και το ποτάμι που προστάτευε τα τείχη, είχε την αίσθηση πως είχε ξαναδεί αυτό που φανταζόταν ακούγοντάς το και, μπροστά στην απεραντοσύνη η οποία τον πολιορκούσε, ένιωσε πολιορκημένος και, ενστικτωδώς, πήγε να σηκώσει το τουφέκι του. Βρισκόταν στην Καζάλε· απέναντί του ήταν ο ισπανικός στρατός, με το θόρυβο από τις άμαξες, την κλαγγή των όπλων, τις διαπεραστικές φωνές των Καστιλιάνων, τις κραυγές των Ναπολιτάνων, τα τραχιά μουγκρητά των Λανσκενέ, με τους σκόρπιους ήχους σάλπιγγας στο βάθος που πνίγονταν μες στους άλλους και τις υπόκωφες βολές του αρκεβούζιου, κλοκ, πουφ, τααμπούμ, σαν πυροτεχνήματα μιας οικογενειακής γιορτής.

Σάμπως η ζωή του να κύλησε ανάμεσα σε δύο πολιορκίες, η μία ομοίωση της άλλης, με τη μόνη διαφορά ότι τώρα, στο κλείσιμο του κύκλου των δύο εκτυφλωτικών λάμπσεων, το ποτάμι ήταν πολύ πλατύ και κυκλικό –έτσι που να απαγορεύει κάθε έξοδο– και ο Ρομπέρτο ξανάζησε τις μέρες της Καζάλε.

Καλοκαίρι 1643, ένα ναυάγιο στις θάλασσες του Νότου,
ένα πλοίο που αποδεικνύεται έρημο – και στοιχειωμένο;
Όχι, αρκεί η μοναξιά των ναυαγών, η ρευστότητα του νερού,
του αγνώστου και του παραδόξου.

Ναυαγός είναι ο Ρομπέρτο, εν μέσω θαλάσσης, θεατής θαυμασιών
ανοιχτοί ουρανοί, αστέρες, ανοικεία ύδατα, πουλιά, ανίδωτα φυτά
και δίχως όνομα κοράλλια αφθονούν στο σύμπαν που ανακαλύπτει.

Φαίνεται ότι, εκτός από ναυαγός, ο νεαρός Ρομπέρτο
πρέπει να γίνει και περιηγητής.

Εγκαθίσταται, λοιπόν, στην εξορία του κι έτσι αρχίζει η –μάταιη–
συγγραφή ερωτικών επιστολών, ο τρόπος που έχει ο νεαρός
να διηγηθεί, σε όποιον ακούει, την ιστορία του. Στα γράμματά του
θάλλει ο 17ος αιώνας, ο καιρός της επιστήμης, ο λόγος της κρατικής
εξουσίας, ο Τριακονταετής Πόλεμος, οι συνωμοσίες, οι μάχες,
οι πολιορκίες, ο δόλος, οι ίντριγκες των καρδινάλιων, η απώλεια
ενός σύμπαντος που είχε τη Γη για μοναδικό επίκεντρο.

Ο ξεριζωμός είναι σε τόπο, σε χρόνο, σε σημεία αναφοράς,
σε συνθήκη υπαρξιακή. Τέτοιος χρειάζεται να είναι και ο νόστος,
ο γυρισμός, η περιήγηση. Και η αφήγηση.

Το νησί που ο Ρομπέρτο ποθεί είναι χθες.
Και αυτός, γράφοντας, ζητά να το φτάσει.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550

www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-496-514-4

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΜ.: 10443

ΔΙΑΒΑ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

ΓΙΑ ΤΙ ΚΑΘΕ

ΒΙΒΛΙΟ ΜΕ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ